

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію Янь Сихань
«Оперні амплуа сопрано в європейському мистецтві XVII–XIX століть:
інтерпретологічний аналіз»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво,
галузь знань 02 – Культура і мистецтво

Дисертація Янь Сихань вирізняється оригінальною постановкою проблеми та переконливими аналітичними наслідками її розв'язання. Насамперед, відзначимо концепційність дослідження, що пов'язана з поглядом на вокальне виконавство як когнітивну проблему на матеріалі мистецтва сопрано й обумовлює ґрунтовний підхід до вивчення системних, багатокладних феноменів мистецького буття. Підтвердженням незгасаючого у наш час наукового інтересу до виконавського мистецтва як складової живого процесу синергії всіх суб'єктів музичної творчості¹ слугує спостережуваний динамічний розвиток інтерпретології, прикладом приналежності до якої слугує рецензована праця.

Привертає увагу висунуте положення на перших сторінках дисертації, в якому в «згорнутому» вигляді закладене концепційне ядро, що обумовлює актуальність теми і смисл якого розгортатиметься на сторінках дослідження: «Голос як первинний інструмент музичної комунікації в оперному жанрі виконує низку функцій, що розкривають екзистенційну домінанту образу людини як в минулому часі (класико-романтичних зразках), так і на сучасній сцені (що важливо!) – в одвічній ревіліталізації оперної класики в нових комунікативних умовах» (с. 17). Як наслідок – актуальність теми дисертації Янь Сихань, на думку рецензента, є очевидною і засвідчується відповідністю концепції дослідження об'єктивним чинникам розвитку когнітивного музикознавства як *школи системно-інтерпретативного мислення*.

¹Композитор – виконавець-інтерпретатор – слухач.

При заявленій постановці проблеми необхідність занурення у європейську традицію для Янь Сихань – представниці іншої культурної цивілізації – зумовлена своєю надметою. Адже, як зазначає авторка: «вивчення мистецтва сопрано в контексті оперної традиції Західної Європи XX століття китайськими дослідниками передбачає не лише історичний інтерес, а й методологічний – для розуміння повноти картини культурної глобалізації, розуміння тенденцій творчої практики в цілому» (с. 2) Тож взаємозв'язок виконавства і музичної науки, який увиразнюється у такого типу дослідженнях, набуває особливого виміру, означеного взаємозбагаченням ідей, формуванням спільних шляхів до розкриття проблематики, у даному випадку, у царині вокального мистецтва².

Здобувачка спрямовує свій інтерес на оперне мистецтво Західної Європи XVII–XIX століть, фокусуючи увагу на феномені високого жіночого голосу в історичній репреспективі та виконавській практиці XX–XXI століть. Панорама обраного матеріалу дослідження представлена доволі широко: від А. Скарлатті («*L'Eraclea*», 1700) до оперних шедеврів Р. Вагнера та Дж. Пуччіні.

Відштовхуючись від співмірних поставлень науковій проблемі методологічних орієнтирів, Янь Сихань окреслює мету дисертації: «на ґрунті інтерпретологічного аналізу жіночих амплуа в творчості видатних співачок минулого та сучасності з'ясувати типологічні процеси мистецтва сопрано як феномена новоєвропейської традиції XVII – XIX століть» (с. 20). Звідси затребуваним виявився відповідний підхід при дослідженні амплуа сопрано в оперній практиці вказаного періоду, у даному випадку – заснований на взаємодії вокальної педагогіки, музичної семіотики, а також елементів гендерної теорії.

² Як справедливо зазначає Янь Сихань, вокальне мистецтво є важливою складовою культурно-мистецької «ойкумени» безпосередньо європейської традиції (с. 16).

Згідно з визначеною метою дисертанткою виважено сплановано (і реалізовано) алгоритм завдань, а саме: поставлені проблемні питання щодо розкриття функцій вокального амплуа як когнітивного інструмента оперної інтерпретології, визначеного здобувачкою умовно напрямом сучасної музичної науки, «що мотивує виконавців-науковців до міждисциплінарного вивчення сучасної мистецької практики» (с. 19), – які вирішено в подальших аналітичних підрозділах.

Вкажемо на ключові здобуті позиції наукової новизни отриманих результатів з урахуванням будови дослідження Янь Сихань. Дисертація за змістом відповідає встановленим вимогам щодо кваліфікаційних наукових праць третього освітньо-наукового рівня. Логіка викладу концепції втілена у двочастинній структурі. Назви розділів виразно маркують заявлений у дослідженні дискурс виконавської когнітивістики: *Розділ 1* – «Методологічні аспекти когнітивної теорії вокального мистецтва та виконавства»; *Розділ 2* – «Феноменологія сопрано: історична динаміка вокальних стилів», що містить історико-стильовий та вокально-технічний аналіз параметрів співу.

Аналітичні підрозділи, спрямовані на дослідження мистецтва сопрано як явища європейської оперної практики XVII–XIX століть, представляють собою послідовний виклад і збагачені деталізованими схемами та наглядними таблицями, засвідчуючи парадигмальні зміни естетичних пріоритетів, виконавських амплуа тощо. Додатковою окрасою постає підрозділ (2.4), що містить панорамний огляд амплуа сопрано у виконавській практиці Китаю на прикладі національної оперної спадщини і сучасного досвіду запиту на європейську оперну традицію. Певною віхою підсумування виконавської аналітики на етапі Висновків до Розділу 2 постає наступне спостереження, яке привернуло увагу рецензента як «згорнута» когнітивна матриця: «виконавська когнітивістика починається з особистого досвіду співачки, який поєднує музичні здібності та відчуття стилю, форми та жанру твору – аж до світоглядно-філософської висоти музичного пантеону жіночих архетипів: від Ероса до Танатоса» (с. 197).

У цілому Висновки дисертації привертають увагу системним підходом, логіка яких заснована на структуруванні результатів дослідження³ на ґрунті здійсненого інтерпретологічного аналізу, ширше – на переконливому обґрунтуванні панівного у дисертації підходу. Маємо на увазі наступне: Янь Сихань вдалося з'ясувати типологічні процеси мистецтва сопрано як феномена новоєвропейської традиції XVII – XIX століть з позицій *виконавської когнітивістики* як розділу інтерпретології, що вивчає функціональні закони і механізми співацького мислення. Адже саме музичне мислення як *специфічний раціонально-духовний процес вокаліста* (с. 16) обрано вихідним концепційним «ядром» дисертації. Принагідно констатуємо і затребуване оволодіння здобувачкою поняттєво-термінологічним апаратом на ґрунті розробки концептів виконавської когнітивістики, таких як: «амплуа», «виконавська стратегія», «вокальна мова», «вокальний стиль», «мислення співака» та ін. на прикладах композиторського втілення жіночих архетипів та їх інтерпретації сучасними співачками.

Таким чином, все вищевказане засвідчує успішну апробацію *нової методології*⁴, відтак – високу оцінку отриманих наукових та практичних результатів рецензованої дисертації, які безпосередньо можуть стати в нагоді в науковій діяльності, в освітньо-навчальному процесі вищих закладів мистецького спрямування, у виконавській інтерпретації вокальної музики (оперний жанр), в тому числі, при вихованні виконавців-іноземців в умовах адаптації до європейської культурної традиції.

³ Включно з запропонованою схемою-таблицею еволюції сопрано в історичній перспективі з урахуванням ряду чинників (технічні параметри, драматургічні функції, семантичний вимір, а також наведеними прикладами жіночих ролей із опер композиторів досліджуваного історичного відтинку).

⁴ Маємо на увазі формат виконавської когнітивістики, який розробляється на підставі міждисциплінарної взаємодії історичного музикознавства та оперної інтерпретології (про що читаємо у відповідній рубриці Вступу дисертації, с. 22).

В якості критичного зауваження і побажання, що не впливає на позитивне враження від здійсненого дослідження, вкажемо наступне. У тексті дисертації бракує посилань на аудіо- й відеозаписи виконань європейських співачок, що наведені у якості прикладів в аналітичних підрозділах. Зокрема, враховуючи розмаїття залученого матеріалу дослідження, вкрай доцільним убачається, на думку рецензента, збагачення праці відповідними посиланнями, які б унаочнювали результати аналізу. Дане побажання є доцільним з огляду й на можливу підготовку Янь Сихань беззаперечно оригінального наукового матеріалу до друку рідною мовою здобувачки з метою поширення ідей концепції дисертації в просторі мистецької освіти та виконавської практики КНР.

З метою уточнення окремих положень дисертації при знайомстві з текстом дослідження постало наступне **запитання**:

Ви зазначаєте що у наш час саме постать співака (або співачки) «багато в чому визначає успіх (неуспіх) діяльності музично-театральних колективів, які виконують класико-романтичний репертуар, включаючи історично інформоване виконавство» (с. 17). Конкретизуйте – з Вашого досвіду як виконавиці й аналітика – чи справді першорядною є постать і виконавсько-артистичний потенціал *виконавця* (а не режисера-постановника чи, приміром, диригента)? Чи про це можна говорити за умови наявності виконавського універсалізму, який долає межі амплуа і який Ви пов'яжете з явищем «реверсивного універсалізму»?

Отже, після ознайомлення з текстом дисертації «Оперні амплуа сопрано в європейському мистецтві XVII–XIX століть: інтерпретологічний аналіз» Янь Сихань, можемо констатувати відповідність критеріям сучасних вимог МОН України, які висуваються до кваліфікаційних наукових праць, представлених на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертація є оригінальним дослідженням, її тема – актуальною, сформульована мета – доведеною, заявлені завдання виконаними, теоретико-практична значимість, а також наукова новизна здобутих результатів – переконливими.

Авторка дисертації Янь Сихань заслуговує на присудження пошукового ступеня в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри інтерпретології
та аналізу музики Харківського
національного університету
мистецтв імені І.П.Котляревського,
доцент

І.А. Романюк